

Minulla on jatkuva tarve maalata.
Pohjimmiltaan työni on yritystä esittää jotakin sellaista
mitä ei voi pukea sanoiksi.”

Ankat muuttivat huvilaan

Kun **KAJ STENVALL** maalasi ankkahahmon eräänä elokuisena iltana vuonna 1989, hän ei tiennyt, mille tielle lähti. Ankka täyttää jo 18 vuotta, ja maalauksia on syntynyt noin 600. Menestynyt taiteilija maalaa nykyään huvilassaan Turun Ruissalossa – minkä lapsenhoidolta ehtii.

Teksti **Peter Tammenheimo** | Kuvat **Nico Backström**

Saarta halkovan puistotien puolivälistä johtaa kuusikuja huvilan pihahan. Kolmikerroksinen tornillinen huvila on rakennettu vuonna 1851. Ruissalossa sijaitsevan Villa Roman hyvin hoidettuun pihapiiriin kuuluu myös kaksi tilavaa ateljeeta, joita ulkopuoliset voivat vuokrata juhlatiloiksi.

– Erityisesti kesäisin puistoateljee on suosittu häätuhlapaikka, kertoo huvilan isäntä **Kaj Stenvall** pihamaallaan.

Hän itse maalaa ankkvojaan pääraKENNUKSEN yläkerran työhuoneessa.

Stenvall on asunut täällä neljä vuotta, sitä ennen hän asui muutaman vuoden Helsingissä ja yli parikymmentä vuotta vanhassa kansakoulussa Sauvossa. Stenvallin lisäksi huvilassa asuu avo-

vaimo **Marjo Yli-Antola** ja pariskunnan puolitoistavuotias **Vera**-tytär. Aiemmasta liitosta Stenvallilla on kaksi lasta, **No**na, 20, ja **Alex**, 18.

Kuopus on muuttanut ahkeruudetaan tunnetun isänsä säännöllisen maalausrytmin. Takana ovat ne ajat, jolloin taiteilija työskenteli yhdeksästä viiteen.

– Tässä iässä, 55-vuotiaana, ymmärtää isän roolin ja merkityksen ehkä vieläkin paremmin kuin joskus nuorempana, Stenvall sanoo.

– Nyt haluan ottaa enemmän osaa kodin askareisiin sekä olla mahdollisimman paljon tekemisissä lapsen kanssa. Muutaman vuoden kuluttua ne ajat ovat jo auttamatta ohi, mies huokaa.

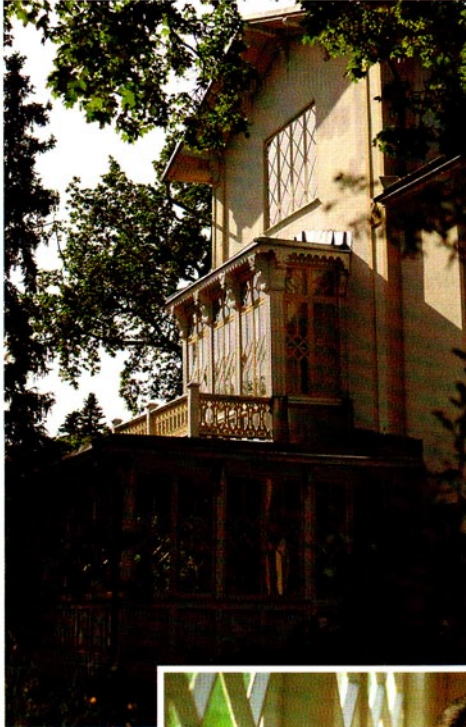
Hommaa riittää myös Villa Romassa.

Pelkkä nurmikon leikkaaminen vie viisi tuntia, ja se on tehtävä joka viikko. Talon ulkomaalauksesta taas on keskusteltu Alex-pojan kanssa.

Huvilasta on pidettävä huolta, sillä paikalla riittää perinteitä ja kulttuurihistoriaa. Kaj Stenvall innostuu luennoimaan tilustensa historiasta:

– Talon on suunnitellut silloinen Turun kaupunginarkkitehti **Georg Theodor von Chiewitz**, joka tunnetaan myös Helsingin Ritarihuoneen ja Porin asemakaavan suunnittelijana.

Alunperin talo rakennettiin turkulaisen kulttuurivaikuttaja **Nils Pinellon** kesäasunnoksi. Stenvall ei ole ensimmäinen taidemaalari huvilan isäntänä: taiteilija **Otto Mäkilä** (1904–55) asui ja

Kaj Stenvall asuu Villa Roma-huvilassa Ruissalossa avovaimonsa ja pienen tyttärensä kanssa. Työhuone sijaitsee talon yläkerrassa.

Nova-kissa on tärkeä perheenjäsen.

”Väitän, että olen miltei naiivisti

edelliseltä aukeamalta teki lähes koko elämäntyönsä Villa Romassa.

Juuri nyt huvila lasiverantoinen kylpee keskikesän auringossa.

– Ihailen jatkuvasti valon elämää, mitä se korostaa kaduilla ja luonnossa. Juuri tällaisina alkuillaan hetkinä valo on kauneimmillaan, Kaj Stenvall toteaa ja intoutuu kuvailemaan valon merkitystä luovuuden lähteenä.

Taidepiirien ulkopuolella

Kaj Stenvallin ankkahahmo täyttää jo 18 vuotta. Ankkateosten määrä on hengästyttävä: taiteilijan nettigalleriassa on nyt 594 ankkamaalausta. Lisäksi sympaattinen hahmo on löytänyt tiensä postikortteihin, kalentereihin, palapeleihin, viinipulloihin ja muihin tuotteisiin.

Tietysti menestys näkyy myös tuloissa; Kaj Stenvall on varakas mies. Mutta menestys ei ole vain suosiota, mainetta tai rahaa.

– Menestys on sitä, että saavuttaa tavoitteensa, ja tavoitteeni on tarjota katsojille oivaltavia elämyksiä.

Stenvallilta on usein kysytty, eikö mies koskaan kyllästy ankkasymboliinsa. Taiteilija on tottunut kiertämään kysymyksen, sillä hänen mielestään se on perusasetelmaltaan virheellinen.

– Koko maalaustapani ja -tyylini sekä asenteeni on kehittynyt 70-luvulla, eikä niissä ole tähän päivään mennessä tapahtunut mitään mullistavaa.

Kaj Stenvall innostui realistisesta tyylistä jo Turun piirustuskoulun taideopiskelijana 70-luvulla. Hän sai valtionpalkinnonkin uran alussa, mutta tyyli ei ollut suosiossa enää myöhemmin 70- ja 80-luvuilla. Taiteilija sanoo, että hänen valintansa on ollut ”itsenäisyyden ja henkilökohtaisen vapauden tie”.

– Sen hintana oli jääminen taidepiiriin ulkopuolelle 1980-luvulla, mikä tietysti heijastui myös toimeentuloon.

– Turpiinhan silloin tuli, ja singotut kivet osuivat. Kyllä siitä jäi trauma, Stenvall myöntää.

Sivuraiteilta löytyi kuitenkin alkuuuteen, luomisvoimaiseen jaksoon, jota taiteilija elää yhä. Turhautumisen ja tuskailun jälkeen eräänä elokuun 1989 kuulaana iltana siveltimestä syntyi ankkak: *Ei viestiä* -maalauksessa ankkakapala kimmastuneena postilaatikolta.

Aluksi Stenvallin ahdistuneet ankat kommentoivat kasinotaloutta ja kritisoivat rahan valtaa. Lamavuosina maalaukset löysivät ostajia perinteisten taidepiirien ulkopuolelta. Satoja maalauksia myöhemmin ankasta on tullut taiteilijan tavaramerkki.

– Silti väitän, että olen miltei naiivisti pitänyt kiinni 70-luvun ihanteistani, Stenvall sanoo.

– Haluan säilyttää taiteen ideologian ja pitää teosteni identiteetin puhtaana. Se ei ole aina sopinut yhteen taide-elämässä vallitsevien trendien kanssa. Esimerkiksi poliittinen liikehdintä ei ole koskaan saanut minua mukaansa.

Kun omat taiteelliset ratkaisut tuntuivat toimivan, miksi ei käyttäisi samoja elementtejä ja yrittäisi uudelleen?

Näin ankat syntyvät

Siirrymme yläkerran työhuoneeseen, jossa juuri nyt on tekeillä kaksi maalausta. Yhden taulun valmistuminen kestää usein viikkoja.

– Minulla on jatkuva tarve maalata. Pohjimmiltaan työni on yritystä esittää kuvan kielellä ja erilaisten symbolien avulla jotakin sellaista, mitä ei voi puhekeinoiksi, Stenvall sanoo.

Käytännön työprosessin voi jakaa neljään vaiheeseen.

– Ensin piirrän kankaalle perusidean ja teen alusmaalauksen, mikä on yhden päivän työ. Sitten alkaa varsinaisen maalaaminen, joka kestää teoksen

**Tässä iässä,
55-vuotiaana, ymmärtää isän roolin ja merkityksen
ehkä vieläkin paremmin kuin nuorempana.”**

kiinni 70-luvun ihanteistani.

koosta ja yksityiskohtien määrästä riippuen neljästä kymmeneen päivää. Sitteen annan taulun kuivua rauhassa.

Parin viikon jälkeen työtä voi katsoa ikään kuin uusin silmin. Kaj Stenvall ei yleensä myöhemmin juurikaan lisää tai muuta maalauksen yksityiskohtia.

– Silti on tärkeää, että aktiivisen maalauksen jälkeen jää vielä takaportti muutoksille.

Maalauksen viimeistelyyn kuuluu niin sanottu lasyyri, eli Stenvall maalaa teoksen ohuesti vielä kertaalleen.

– Tässä vaiheessa pienetkin värisäädöt vaikuttavat vielä merkittävästi lopputulokseen – niillä voi esimerkiksi korostaa valoa ja syvyysvaikutelmaa.

Vasta aivan viimeiseksi Stenvall kehii teokselle nimen.

Maalaus kertoo tarinan

Ankkahahmo on vuosien varrella muuntunut moneksi, mutta perusasiat ovat pysyneet samoina. Stenvall toistaa useampaan kertaan, että kaikki ankkamaalaukset kuvaavat ihmistä ja ihmisen tarpeita.

Taiteilijan mielestä ankkahahmo leviää suvaitsevuuksiin ja vapauden sanomaa. Se pyrkii myös jäsentämään elämän kaaosta ja hullunmyllyä.

– Kaikki kuvat sisältävät tarinan, jonka pyrin kertomaan jostakin näkökulmasta, eli jokaisessa maalauksessa on vahvasti mukana ideologinen lataus, mies toteaa.

Seksi, parisuhde ja alkoholi toistuvat maalauksissa usein. Vielä useammin Stenvall on käsitellyt uskontoa ja erityisesti katolilaisuutta.

– Siihen on monia syitä, kuten pintytyneet rituaalit ja ulkoisen vallan korostamisen merkit, joihin on helppo koskettaa siveltimellä. Ajatellaan vaikka kardinaalin helakanpunaista viittaa tai paavin tiaraa.

Entäs tämä: vuoden 1994 *Union Reverse* -maalaus esittää epävarman, hunutetun hahmon, jonka nokka on sidottu umpeen.

– Kyllä se on aika selkeästi islamilaiseen maailmaan ja fundamentalistien

rajoituksiin kytketty, Stenvall myöntää.

– Koska taide pystyy kuvaamaan asioita, joilla ei vielä ole nimeä, sitä pidetään vaarallisena. Monissa valtioissa taiteelle asetetaan rajat puhtaasti valtapoliittisista näkökulmista.

Katsojien oivallukset

Ankat ovat lähteneet myös maailmalle. Kaj Stenvall on pitänyt näyttelyitä esimerkiksi Lontoossa, Madridissa, Brysselissä ja Amsterdamissa. Vastikään päättyi menestyksekkäs *Birdhouse*-näyttely Washington D.C.:ssä, josta näyttely siirtyi Tampereelle.

Stenvall ei halua poliitikkoja tai kulttuurieliitin edustajia avaamaan näyttelyitä. Sen sijaan avajaispuheita ovat pitäneet milloin lintututkija, kirjailija, näyttelijä tai säveltäjä.

– Pidän siitä tavastani kiinni, sillä eri alojen asiantuntijat tai taiteilijat tuovat uudenlaisen näkökulman maalausten katsomiseen.

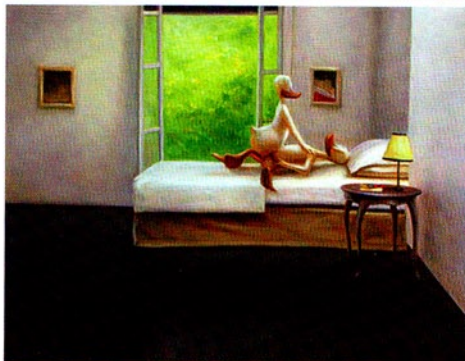
Tampereella *Birdhouse*-näyttelyn avasi muusikko **Martti Syrjä**, joka löysi yhteyden oman tuotantonsa ja Stenvallin maalausten välille.

– Näissä molemmissa taidemuodoissa on mukana sekä tarina että inhimillinen viitekehys. Katsoja tai kuuntelija luo teoksille niiden merkityksen.

Syrjäänvetäytyvä taiteilija ei riehaannu edes omissa avajaisissaan. Tunnelma niin Helsingin galleriassa kuin näyttelyiden avajaisissa on maanläheinen. Mutta kun Stenvallin kanssa ryhtyy juttelemaan, hänen puheestaan löytyy samoja piirteitä kuin maalauksista: teräviä huomioita, ironiaa ja rutikuivaa brittihuumoria.

Stenvall haluaa kommunikoida maalauksillaan, ja katsojien oivallukset jäävät hänelle mieleen. Yhdysvalloissa eräs *Birdhouse*nsen avajaisvieras totesi, että jokaisessa taulussa oleva anka on yksilö ja kaikilla linnuilla on erilainen elämä. Taiteilijaa kommentti lämmitti.

– Se oli erittäin hyvin sanottu, sillä juuri sitä hän se on ollut jo 18 vuotta. Siksi se hahmo pysyy minulle jatkuvasti tuoreena. **a**

▲ Aivan ensimmäinen ankkataulu on nimeltään *Ei viestiä*. Se syntyi 1989.

▲ Ankkahahmo on muuttanut monesti 18 vuoden aikana. Erotiikan esiinmarssi -maalaus on tältä vuodelta.

◀ *Union reverse* -teoksessa Kaj Stenvall kommentoi fundamentalismia. Työ on vuodelta 1994.

Kaj Stenvallin näyttelyt

Birdhouse | Kaj Stenvallin 30 teoksen näyttely, TR1, Väinö Linnan aukio, Tampere, 26.8. asti

Linnut, linnut | Retrospektiivinen näyttely, 25 maalausta vuosilta 1990–2006. Lapinlahden taidemuseo, 6.10. asti.

Koira ulvoo kuuta | Yhteisnäyttelyssä on mukana kaksi Stenvallin maalausta. Halosenniemi, Tuusula, 16.9. asti.

Galleria Kaj Stenvall | Bulevardi 5, Helsinki.

Nettigalleria | www.kajstenvall.com, 594 maalausta vuosilta 1989–2007.